

njegovim in tujim podložnikom (S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, Ljubljana 1961, str. 361). V našem primeru je tožil Janez Danijel baron Erberg, imetnik graščine Dol, Janeza Antona barona Lewenberga, imetnika graščine Mengeš, ker je mengeški podložnik Matevž Prešern podrl dolskemu podložniku Gregorju Germeku iz Homca na dan sv. Jakoba 1690 plot okrog vrta. Pravdni postopek je trajal še leta 1691 in ga je vodil nepristranski sodnik dr. Andrej Burger, ki je bil sicer odvetnik ograjnega sodišča. Obtoženi Matevž Prešern je prisegel 31. januarja 1691 pred nepristranskim sodnikom dr. Andrejem Burgerjem v Ljubljani v njegovem stanovanju na Starem trgu. Kdo je bil pisec prisege, ne moremo ugotoviti.

Prisega se glasi:

Jest Mattheuss Preschern Perschefsem Pruti Gospod Bogu eno Zisto perfego de iest Vmeszi Julia Keter ie bolo na Suetiga Jacoba dan Vlani Koker Gospod lebenbergau Pad grad Mengesch Sluschene Vmalim Gallenbergi Sedeiozi Kmet, Smoime Bratj Jerneiam ienu anschetam Gospoda tosnika tudi Vmalim Gallenbergi Sedeiozimo Kmeto Gregorio Germekho negou per negouim Verto blifso hifse Stoiozi Plot proti deseth Cloffter min ali uetsch Squantio nifsem dali uergau.

Erich Prunč

5.

Filozofska fakulteta v Gradcu

ROKOPISNO IN ARHIVSKO GRADIVO KOROŠKE

Zbiranju rokopisnega in arhivskega gradiva, ki je raztreseno po raznih arhivih, župniščih in zasebnih zbirkah na Koroškem, so doslej posvečali le malo pozornosti. Avstrijske arhivske ustanove so se le redko zanimale za slovenska besedila, če pa je tako gradivo zaradi raznih zgodovinskih okoliščin (primer Arhiva Zgodovinskega društva v Celovcu) že prišlo v njihovo last, je zaradi pomanjkanja strokovnih sodelavcev pogosto ostalo neopaženo, ali pa se je celo zgubilo, kot npr. del Jarnikove zapuščine. Tudi slovenski zbiratelji in znanstveniki so pretežno mislili le na zasebne zbirke in zasebne znanstvene interese, kar je pogosto povzročilo, da je se je tako gradivo po smrti zbiratelja zgubilo (Jarnikova pesniška zbirka, Vratenski rokopis itd.).

V zadnjem času so sicer predvsem po zaslugi ravnatelja dr. Sušnika začeli koroško jezikoslovno in literarno gradivo zbirati v Študijski knjižnici v Ravnah, vendar tudi ta dejavnost ne bo mogla zapolniti vrzeli, ki obstaja zaradi pomanjkanja ustrezne znanstvene institucije na Koroškem, ki bi sistematično zbiralala in obravnavala tudi slovensko gradivo.

Ker so torej te dragocene priče slovenske ustvarjalnosti na Koroškem slej ko prej v nevarnosti, da se izgube ali uničijo, bomo pod gornjim naslovom več ali

manj periodično objavljali krajša in zanimivejša besedila in poročali o raznih najdbah.

Besedila in poročila ne bodo urejena niti po vsebini niti po letih njihovega nastanka, pač pa bodo oštevilčena, kar bo morda olajšalo njihovo kasnejšo analizo.

V tem prispevku objavljamo tri primere uradne slovenščine iz 18. stoletja.

Prvi besedili, prisežni obrazec in obrazložitev pred prisego, sta sicer nedatirani, vendar se da po njuni vsebini sklepati, da sta morali biti napisani v času kme-tijskih reform Marije Terezije.

Št. 1. Izloženje pred tem perseganjem

Rokopis iz farnega arhiva na Radišah, na papirnem listu formata 2°, na hrbtni strani besedilo št. 2. Vodni znak v obliki velike črke W¹. Na spodnjem desnem robu pripis v vijoličastim črnilom: »Eidesformel für Unterthanen«.

Isloshenje pred tem perseganjem.

Dokler našla šlahтна Casariza ozhe, dabi te velike šmihnjave, katere so se do-fehmau per dajanju šlahhle, mele biti goruflgnene, inu škus to gnadlivu šapovedeno enakošt al glihingu po tem premošenju inu nuzu melu tudi biti to dajanje, k'temu pak je poprei potrebnu, dabi ti predštoiniki, al flegarji, inu podveršeni per švojei vešti meli šposnati, inu poveti švoje rezhi, dobizhek, al nuz inu hantiringo, inu šatu imajo po nai višhei šapovedi taku dobru ti predštoiniki al flegarji, koker podveršeni perfezhi. Ša tega deli se opomene, da vřaki prau premišli, kai je perseganje, kaku namrezh en velik greh je, inu nar oifštreifhi odgovor, kader eden šuper to dolipodjano perfego štori, inu per temu šposnanju kai šamouzhi, bol kar' per rešnizi ne povie, kai ma ša en dobizhek, škus katere se šhe ta velika kriviza dopernele, da kader bi eni pol druji kar' vse šveštu inu per rešnizi na povedali, bi se ne šadobila ta enakošt all glihinga, katero ta Šlahтна Casa-riza jifhe, inu je zielei Defsheli pridna, bi se tudi teistim, kateri po tem perleganju use per rešnizi povijo, kriviza godila, dabi ti l' švoimi erbami na donge² zhale bili prekařjani al prevezh oblošeni, ti vulhnivi³ pak bi l' šuoimi erbami šuper vřo pravizo škus pri-řhi, inu vuvseti oftali. H'temu le šhe ima šamerkat, da potem, kir bojo šhe vsi švoje reztzhi povedeli, se šhe bo po nar višhei šapovedi podjiskalo per nekatereh, al kader bo potrebnu per vřeh gošpořhinah al je temu taku al kar, inu kader bi se ne melu toku šnaiti, bi ti predštoiniki inu podveršeni bili derřhni, da šo en foush perfego štorili, bi bili oifstro pořtrafani, tudi bi bilu njim vse premošenje odvřetu, inu oni bi bili is defhele potisnjeni, kader bi se melu šnaiti, da je jih vetzh, kateri nifo po švojei vešti inu per rešnizi povedeli, bi řraven h'tei řverha povidanei řtrafi šhe tu priřhlu, dabi řpet na novu řprařhuali inu le te gořpude bi mela šama defhela vunderřhati.

Satu bojo vedeli vři predštoiniki al flegarji inu podveršeni po tem opomenenju inu doli-podjanem perleganju štorit, se tudi pred greha[m] inu veliko řtrafo varuvati.

Št. 2. Prisežni obrazec

Na hrbtni strani lista, na katerem je zapisan rokopis štev. 1.

Perfeganje ša te podverřhene.

Jeřt... šposna pred bugam inu vřam řvetnikami ř'dobro veřtjo, da je h' pravei glihingi v'nařhei Defsheli inu k'dajanju potrebnu, da vřaki podverřhen al untertan ma šuoje grun-te inu hantiringo řveřtu povedeti da tu poře taku dobru koliker vun řeje, koker koliker

¹ Ev. tudi EW kot papir besedila št. 3.

² Koroška narečna nikalnica.

³ Pisava dong- narekuje domnevo, da imamo opraviti s prepisom starejše predloge.

³ Kor. nar. „lažnjiv“.

fe v'enem friedmem letu perpuva, tudei druji grunti po pravem nuzu nenizhnu majo refodeti, inu kader bi se kar po velti inu per relnizi nepovelu bi teiftim, kateri po svojej douhnofti prau povijo, super mojo veft inu fuper to bogu perjetno pravizo, f'lvoini erbami na donge zhale fe velika kriviza godila.

Sattu fapofefhem jeft bogu v'fegamogozhnemu, prefvetei Divizu inu Materi bofhjei Marii inu ofem lube Svetnikam, da jeft v'fe moje grunte po vunfjanju limke herlhi bol zhir fe ta nefeje, po drujem puvanju popolnu ozhem poveti, tudei ozhem poveti per mojej velti, koliker fe v'friedmem letu perpuva, fraven tudei druje grunte, koker fo prahe, trauniki, palhe, gore, taihti, mlini, kar fhe pod febo imam, to hantiringo f'veltutzhem f'pofnati inu nahat fapifati kaker resnizhnu meni bug pomai, ta prefveta Mati bofhja Maria Diviza v'ulim lubim Svetnikomi.

Inu kader bi se zhes kratku bol dongu² meni moglu fprizhati, da fim jeft krivitzhnu faperfegu, fe jeft podverfem tem cafarfkem oiftrem ltrafam.

St. 3. Prevod pooblastila z nemško predlogo

Iz farnega arhiva v Vogerčah, napisan na dvojni poli folio-formata, prvi list ima vodni znak jelena, drugi vodni znak EW; vsaka stran je popisana samo v desni polovici.

[1R]

Vollmacht

Wir sammentlich Endesunterzeichnete Unterthanen des Pfarrhofs Rinkenberg haben die 3 hier benante als: Andreas Gasper, Thomas Lubas, und Philipp Nachber frey und einwillig erwählet und bevollmächtigt, damit sie im Namen un- unser, nicht nur allein mit dem Lehensherrschaft und Pfarrer demselben alle nöthige Auskunft, Red, und Antwort, über alle an sie zu stellende Fragen wahrhaft, und unpartheyisch ertheilen, sondern auch mit selben ihre künftige herrschaftliche Giebigkeiten statt der abzustellenden Rabath festsetzen, darüber einen Kontrakt errichten, und im Namen unser aller unterfertigen sollen, also zwar, daß wir alles, was sie versprechen, gut heissen, und so, wie sie es eingegangen, zu erfüllen, uns verbinden; so bald über diesen auf solche Art geschlossenen Kontrakt die allerhochste Bestätigung erfolgt seyn wird.

Zu dessen wahrer Bestätigung ist die Unterschrift derer hierzu erbettenen Namensfertiger, und das von uns eigenhandig beygesetzte Kreuzzeichen. Geschehen in dem Pfarrhof Rinkenberg den 6-ten Juni 1787.

[1V]

Mi usikup na Kraji samerkani Podloschni Uogerskega Farouscha smo te tri tekai srezhe- ne namrezh: Andrea Gasperja, Thomascha Lubasa, inu Philippa Nachberja frei no usuoll- nost isuollili inu oblastili, da uni u Jemeni nas kar ku samo is tem Lehenskem gospodo nu Farmastro taistem uso potrebno Resodeje, Gouor, inu Antuort, Kres vse naje postau- lene Waraje resnizhno inu wres usega Sadsaderschaja dati, ampak tudi staistem jich perhodne Gospoke Daruuaje na mest te dopostaulene Rabothi terdno postauit, kresto en Contract storili, nu u Jemeni nas usech podpissat imajo, inu taku da mi use kai uni oblubio, dobrorezchemo, nu taku, kaku so se uni podali, dapounit nas saueschemo; kaku sker Kresta na tako uischo sklejan Contract nartauischi poterdeje dapernescheno wode. Hresnizhno Poterdijejo je to Podpissaje tech tozo naproschenech Jemenpodpissar- ijo no to od nas storjeno Snamje [2R] te Krischa. Se je sgodilo Farouschi uogerskim ta 6-t Dan Roschenzuet 1787.

(sledijo imena 15 faranov s pristavljenim križem)

Diese Wahl und Unterfertigung ist ohne Zwang und ordnungsmäßig in unsern Beyseyen vollzogen worden.

ZS. Franz Sal. Grazhofer, kai königl Pfarrer zu Rinkenberg

+ Georg Sontschnig Unterthan der Hschft Steinach als Zeug

ZS. Johann Georg Tazol Stadtschreiber zu Bleyburg Namensfertiger.

[2V]

(novejši pripis: Pooblastilo).